

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

14. Fundamentum quintum. Ex part. 6. tract. 3. res. 6.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

5. Tertio, quia ita defecit iurisdicção, quando statutum disponit & prohibet in casu certo: sicut quando prohibet generaliter, utroque casu laeditur iurisdicção Ecclesiastica.

6. Denique contra hanc opinionem expendo textum in *c. qua in Ecclesiis*, ubi statutum Laicorum non erat generale, nec in totum prohibebat acquisitionem fieri in Ecclesiis, sed tantum quoad dominium vile rerum Emphyteoticarum Ecclesiæ & Clericorum, & in certo & raro casu, quando dominus vilis pateretur paupertatem. Secundò per textum in *cap. Ecclesia Sancta Maria*, ubi statutum Laicorum non prohibet generaliter, sed in casu particulari, videlicet, quando res esset litigiosa, & tamè non cõprehendit Ecclesiam. Tertio, ex *cognito, de privileg.* ubi prohibitio non erat generalis, nec prohibebat, quòd Ecclesia posset acquirere, sed tantum in casu speciali, puta ex firmis & molendinis: & tamen reprobat illa prohibitio. Quintò expenditur decisio Bonifacij VIII. *d. cap. finali, de immunit. Eccl. lib. 6.* ibi, *quicumque vendant aut emant*, ubi vitur disunctiva ibi, vendant aut emant: ad cuius veritatem sufficit, quòd vna pars sit vera, si hæredi plures, *ff. de condition. institution.* ibi, *si disunctim.* & in *l. cum pupillus 78. d. disunctim modo ff. de conditionib. & demonstrat.* ibi, *alteram defecisse non obicit.* Ergo, &c.

RESOL. XIII.

Fundamentum quartum. Ex part. 6. tract. 3. Ref. 5.

§. I. **P**robatur quartò ex auctoritate Pontificum & Conciliorum. Nam Innocentius Papa III. Sardiens. & Sidoniens. Episcopus, & Archidiacono Daniæli. mandavit, ut constitutionem Henrici Constantinopolitani Imperatoris, ut nullus posset de suis possessionibus in vita, vel ultimo testamento aliquid Ecclesiis elargiri, frivolum & inanem, & nullo modo servandam decernerent.

2. Idem Innocentius III. quarto nonas Decembris Pontificatus sui anno 14. Regibus ordinavit, ut suos Officiales compescerent, qui postposito zelo Dei Laicos in aegritudine laborantes præpediebant, ne de terris, vel suis hæreditatibus aliquid in elemosynam alicui largirentur.

3. Gregorius Papa IX. ad Episcopum Burgensem, & Decanum Calaguritanum litteras dedit, quibus mandabat, ut Regem Castellæ diligentius moneant, & indicere procurarent, ut revocaret statuta & præcepta quædam, quibus cum magno detrimento Ecclesiæ Calaguritanæ ordinaverat, ne quis de cætero donare aut vendere præsumeret aliquas possessiones Ecclesiæ Cathedrali, aut Monasteriis, aut aliis eiusdem Diocesis piis locis.

4. Alexander Papa huius nominis Quartus, cum intellexisset nonnullos Magistratus temporalem iurisdictionem exercentes, prætextu bonorum Ecclesiis acquisitionum, eisdem Ecclesiis imponere collectas, & tallias, & compellere, nisi soluerent, ut bona sic quaesita extra manum suam ponerent: & insuper de legatis, quæ Ecclesiis & piis locis relinquebantur, certam quantitatem vel portionem deducere, per generalem constitutionem mandavit, ut ista omnia gravamina tollerentur; & iudices sæculares, nisi desisterent, pœna excommunicationis plecterentur. Hæc Alexandri constitutio recensetur in *cap. 1. de immunit. Eccl. lib. 6.*

5. Clemens IV. ubi similia statuta vigere intellexit constanter revocari curavit: nam ad Regem Portu-

Tom. IX.

galie anno sui Pontificatus quarto litteras scripsit, quibus requirebat, & affectu paterno rogabat, ne correctionis necessitatem expectaret: sed protinus per seipsum, quod erat sibi decentius, præteritas quasdam consuetudines revocaret, quibus Episcopis & personis Ecclesiasticis prohibebatur, ne aliquas possessiones emerent, etiam si Emphyteuticæ non forent, vel feudales.

6. Martinus Papa IV. statutum Reginorum contra Ecclesiasticam libertatem, ne quis personis Ecclesiasticis vel Ecclesiis vendere posset aliquid vel donare, in invalidum fuisse, & non teneri Clerum ad illud observandum declaravit, & per censuras excommunicationis & interdicti, & pœnam feudorum privationis Reginos compulsi, ut statutum illud de suis chartulariis prorsus abraderent.

7. Concilia generalia ex omnium Prouinciarum & Regnorum Catholicorum Episcopis & Prælati congregata, hoc ipsum decretum in specie damnauerunt, & omnis cæteris, Concilium generale Lateranense sub Innocentio III. Romæ habitum anno 1215. *c. 44. relatum in c. cum Laicis, de rebus Eccl. non alienand.* per censuram Ecclesiasticam Principes Laicos admonendos decrevit, ut ab huiusmodi præsumptionibus absterent, & similia statuta in invalida esse decrevit: nam verba illa Concilij (non solum de alienatione fundorum, & aliarum possessionum Ecclesiasticarum.) Hostiensis in *c. cum Laicis, n. 5. super verb. de alienatione,* interpretatur de alienatione faciendi infra annum & diem: tales enim constitutiones, seu potius destituciones, iam tunc Principes Laici edere præsumebant, quas Generale Concilium damnavit.

8. Concilium Constantiense, cum eundem articulum de Ecclesiastica libertate tractaret, statutum hoc, de quo agitur, retulit in hæc verba, & pariter condemnavit: ut pote quòd nulla bona temporalia in vim & potestatem Ecclesiasticam transferantur. Hactenus Concilium. In confirmatione constitutionum Federici II. & Caroli IV. quæ habetur in fine Concilij Constantiensis *pag. 923. num. 3.* Conciliorum generalium ex editione Colonensi, anno 1567.

9. Concilium generale Lateranense sub Leone X. *sess. 10. in princip.* in litteris incipient. *Regimini universalis Ecclesiæ*, quas sacro approbante Concilio Leo X. publicavit, constitutiones pro libertate Ecclesiastica, & contra eius violatores confirmavit, & in specie hoc statutum his verbis condemnasse videtur: aut aliàs de illis pro illorum libito voluntatis disponendum, & feuda, ac bona Ecclesiastica in Emphyteusim concedendum, aut aliàs vendendum temere compellentes. Hactenus Concilium.

10. Concilium denique Tridentinum *sess. 25. de Reform. c. 20.* in quo omnes Sacros Canones, & omnia Concilia generalia, & alias Apostolicas sanctiones in favorem Ecclesiasticarum personarum, & contra eius violatores editas innouavit, & exactè ab omnibus observari debere mandavit, hoc ipsum decretum proculdubio etiam reprobat. Ergo, &c.

RESOL. X.

Fundamentum quintum. Ex part. 6. tract. 3. Ref. 6.

§. I. **P**robatur quintò ex auctoritate Doctorum asserentium statuta Laicorum non ligare Clericos, & esse in invalida, si faciunt mentionem de Clericis & Ecclesiis, ut est istud, de quo loquitur, prohibens alienationem stabilium in illos, & ita docet Albericus *tr. de statut. part. 2. q. 2. n. 20. & multis seqq. ubi num. 60.*

D d affirmat

affirmat leges & statuta Laicorum prohibentia alienationes bonorum in non subditos, non ligare Clericos, cum leges etiam ad fauorem Ecclesiarum condita, non sumant robur, nisi fuerint per Ecclesiam approbata.

Paulus de Castro *consil.* 89. incip. *Possit quis dicere, lib. 2. n. 1.* vbi dicit tale statutum non valere tanquam factum contra Ecclesiasticam libertatem.

Alexander *consil.* 210. n. 1. & *consil.* 211. nu. 3. vol. 2. Antonius de Butrio *consil.* 40. incip. *Statuto Ciuitatis*, vbi nullam dubitationem habere dicit, quod Ecclesia non ligatur statutis Laicorum, neque in genere, neque in specie, & consequenter non valere illud, de quo ibi agebat Butrius, quo populus cauerat, vt de piis legatis, duo solidi pro libra soluerentur.

Curtius senior *consil.* 62. incip. *Primo aspectu, vers. non obstat statutum Mediolani.* Idem Curtius *consil.* 72. incip. *Magnifice vir. n. 13. vers. secundo respondeo*, vbi sine haesitatione affirmat non valere statutum contra ius commune in prauiudicium Ecclesiarum, nec comprehendere Monasteria, nec personas Ecclesiasticas, & allegat iura & Doctores.

Bartholomaeus Socinus *consil.* 14. incip. *Circa dubia data, num. 1. lib. 4.* vbi ait communem esse opinionem Canonistarum contra Bartolum, quod statutum Laicorum non ligat Clericos contrahentes; seu contractus Clericorum, quia lex inferioris à Principe quantumcumque etiam fauorabilis, non ligat actus Clericorum *cap. Ecclesia Sancta Maria, de consuet.*

Idem Socinus *consil.* 71. incip. *Circa praesentem consultationem, eod. lib. 4. n. 10. vers. tamen ut dicit*: vbi pariter affirmat statutum quantumcumque generaliter loquens, licet bonum & honestum videatur, non includere Clericos, quia deficit auctoritas in statuente, *cap. final. de rebus Eccles. non alienand.*

Marianus Socinus *consil.* 76. incip. *Stant. pluribus instrumentis, n. 30. lib. 3.* vbi hanc vocat communem opinionem contra Signorolum de Homodeis *consil.* 21. & in *cap. nouerit, n. 17. de sentent. excomm.*

Maluasia *consil.* 80. n. 26.

Ioannes Neuzanus *consil.* 39. incip. *Quod non possit cogi, num. 10.* licet in aliquibus casibus contradicat.

Ripa *consil.* 2. c. 2. n. 5. lib. 2.

Rolandus à Valle *consil.* 22. incip. *Quod magnificus Dominus, n. 19. vers. 7. & ult.*

Vulpus *consil.* 23. n. 16. vol. 2.

Petrus Ancharanus *consil.* 155. incip. *Optimis rationibus.*

Gaspar Calderinus *consil.* 12. inter *consilia Ancharani*, incip. *Super casu praedicto*, vbi n. 3. verè dixit, illa statuta Laicorum non valere, quae directe, vel indirectè rendunt in prauiudicium Ecclesiasticae libertatis.

Nicolaus Euerardus *consil.* 30. incip. *In materia quaestiois, n. 26. & multis sequ. usque ad finem*, vbi loquitur de quadam constitutione Philippina.

Idem *consil.* 42. incip. *Visi & bene discussi.*

Idem *consil.* 239. incip. *Vltra longè, lateque deducta*, vbi n. 17. loquitur de constitutione Philippina, & affirmat Monasterium posse acquirere & retinere bona etiam feudalia ex titulo emptionis, aut donationis, & successionis, & n. 18. addit Principem Laicum non posse hoc Ecclesiis tollere sine metu excommunicationis.

Menochius *consil.* 878. n. 10. vol. 9.

Iacobus Mandellus *consil.* 8. incip. *Pro resolutione*, vbi latissime.

Iacobus Vngarrellus in *addit. ad summam Angelisam, verb. excommunicatio 7. cas. 36. lit. F.*

Iason *consil.* 161. incip. *Circa primum articulum, p. 15. lib. 2.*

Bossius in *Praxi criminali. tit. de Principe, n. 339. & tit. de penis, n. 43.*

Angelus de Vbaldis *consil.* 48. incip. *Quidam Franciscus, num. 3.*

Ioannes Baptista Leo in *thesaur. for. Eccles. part. 1. c. 14. n. 38. & 39.*

Ioannes Petrus Surdus *consil.* 301. incip. *Cui primum, n. 12. & seq. & n. 78. & seq.*

Riminaldus senior *consil.* 146. n. 28. vol. 2.

Ioan. Baptista Plotus *consil.* 19. incip. *Casus super quo, n. 11. & 12. & seq. vbi n. 12. in fine, dicit, hanc esse communem opinionem.*

Hondecius *consil.* 3. n. 15. & 22. vol. 1.

Baldus *consil.* 132. incip. *Casus quidam vocatus, lib. 3.* vbi affirmat, quod si ante statutum, quod non potest alienare rem immobilem in personam, quae non soluit collectas, si quis legauerit alicui Monasterio, seu pio loco rem immobilem solitam solvere collectas, Monasterium seu pium locum non comprehendit sub tali statuto.

Idem censuit idem Baldus in *l. final. n. 17. C. de sacros. Eccles. verb. extra glossam*, vbi quasi reuocando sententiam, quam alibi asseruerat affirmat, quod licet aliàs dixerit, illud statutum non valere, non tamen includit Ecclesiam, & subdit istam esse veritatem.

Hippolytus Riminaldus *consil.* 15. incip. *In praesenti causa, n. 85. vers. quibus tamen*, vbi ait, haec decreta prohibentia alienationem bonorum immobilium in non subditos, non includere Clericos, nec Ecclesias.

Eandem sententiam profitentur communis Iuris Ciuilibus interpretes in *l. filius familias, §. Dini, ff. de legat. 1.* vbi Bartolus n. 1. *vers. secundum dubium est*, censuit, contra libertatem Ecclesiae esse statutum prohibens alienationem bonorum immobilium fieri in Ecclesiis, vel Monasteria.

Idem Bartolus sibi contentens eandem sententiam amplexus fuit in *l. final. n. 8. ex hoc concludo, C. de sacros. Eccles. & in l. C. de contrahend. empr. & in l. final. C. de exactoribus, lib. 10.*

Bartolus praerato loco, in *d. §. Dini, n. 11.* huius sententiae auctorem dixit Oldradum, qui eam quaestionem disputauit.

Angelus de Perusio in *d. l. filius familias, de legat. 1. §. Dinus Senerus, l. 2. n. 4.* Bartolus, & Oldradum sequutus idem statutum, quod res non possit alienari in Clericum reprobauit, affirmans hodie id esse decisum per casum in *cap. ult. de immunit. Eccles. lib. 6.*

Et Iason in *d. §. Dini, in prima lectione, n. 72. vers. tu aduerte*, affirmat Bartoli decisionem esse communem, quia pro ea est textus formalis in *cap. final. de immunit. Eccles. lib. 6.* Idem Iason *ibid. n. 82. & 83.* pronunciauit eam sententiam esse magis communem.

Ioannes etiam Crotus in *d. §. Dini, n. 80. vers. secunda sit conclusio*. Similiter dixit hanc esse communem opinionem per textum in *cap. fin. de reb. Eccles. non alienand. lib. 6.*

Ioannes Franciscus Ripa in *eodem §. Dini, n. 81. vers. secunda conclusio*, eandem sententiam dixit esse communem Legistarum *ibi*, & Canonistarum in *c. Ecclesia Sancta Maria, de consuet.* vbi que conformiter profitentium, statutum prohibens alienationem in personas non subiectas, non valere in prauiudicium Ecclesiarum, nec Monasteriorum.

Cum supradictis asserunt assentire plures alij in *d. §. Dini*, quibus praeterea accedunt.

Iulius Clarus in *practica Criminali, g. 82. §. statutum §. n. 2. vers. Sed quaro*, qui eandem opinionem vocat communem.

Horatius Carpanus in *Capitul. Mediolanensi, incip. Collegii*

Collegis Non. confit. de panis super verb. huic domino non subditum. n. 150. vers. non milit. pariter. & vers. tamen communi. est in contrarium, eandem opinionem agnosceat esse communem.

Ioannes de Platea in l. bis. n. 1. vers. nota ex principio. C. de praeiis & rebus Naucular. lib. 11. cuius verba sunt: non autem valeret statutum, quod non possit vendi Ecclesiis.

Idem in l. 1. n. 2. circa finem, vers. & per hanc legem, C. non licet habitatoribus Metrocopia, eod. lib. 11.

Gabriel Sayran ad Matheslanum, sing. 110. n. 33.

Fabianus de Monte tract. de emp. & vend. 3. part. princip. n. 45. vers. sed non valeret: vbi concludendo contra Signorolum de Homodeis, tenet statutum esse contra libertatem Ecclesiae, per textum expressum in cap. finali. de rebus Eccl. non alienand. lib. 6.

Riminaldus junior consil. 15. n. 65. vol. 1.

Ioannes Iacobus de Canibus tr. de Repraesaliis, p. 2. num. 10. vbi dicit: Tamen non sunt licita, in quantum prohibent alienationem & venditionem personis Ecclesiasticis: quia hoc esset per indirectum diminueret eorum privilegia, & ideo non valent.

Michaël Craflus in suis communibus, lib. 2. verb. statum. quest. 12.

Hippolytus Bonacossa in communibus opinionibus criminalibus, in verb. statutum, §. statutum prohibens rem immobilem. Dixit statutum non valere, & hanc esse communem opinionem.

Riminaldus senior consil. 146. num. 28. & seq. volum. 2.

Andreas Tiraquellus ad leges Connubiales, gloss. 8. super verb. de son Mary. n. 172.

Michaël Craflus lib. 2. commun. opin. in verb. statutum, q. 12.

Ioannes Bertachinus tract. de Episcopis, part. 4. lib. 4. quest. 45. num. 147. vers. quare etiam an prohibitus alienare: vbi dicit se in ardua quaestione ita consuluisset.

D. Antoninus in summa, p. 3. tit. 24. c. 18.

Tabiena in summa, verb. excomm. §. cas. 20. n. 5. ad 4. argumentum.

Butrius consil. 93. n. 23. lib. 1.

Ioannes Andreas n. 1. vers. vidi dubitari, & num. 2. cum seq.

Summa Rosella verb. excomm. 33. n. 3.

Archidiaconus in cap. Romana, de appellat. lib. 6. in verbo consuetudine: vbi ait non valere consuetudinem, vel statutum, quod Ecclesia sibi rem in testamento relictam teneat alienate intra annum, vel aliud simile: pro quo allegat Canones in cap. qua in Ecclesia, vum, de constit. & in cap. cum Laicis, de rebus Eccl. non alienand. & consequenter perperam pro contraria sententia Archidiaconum allegavit Lucas de Penna in l. iubemus, n. 4. C. de nauib. non excus. lib. 11. & Petrus Peckius tr. de amortiz. aione bonorum, c. 6. vers. aduerte tamen, circa finem.

Petrus de Ancharano quest. 1. vers. quare, post Ioannem Andream & vers. praterea si expresse hoc statuisset.

Et ibid. Geminianus n. 3. vers. Sed pone.

Philippus Francus ibid. n. 2. qui licet propter consilium Federici de Senis 76. quod incipit. Talis casus est. Statuto, tantisper dubitare videatur: nihilominus tamen postea vers. cogita tamen, non recedit a supradicta sententia Ioan. Andream: quinimò statim in vers. & vltra etiam, addit Francus, posse iudices Ecclesiasticos cogere stantes ad declarandum praedicta statuta generaliter prohibentia alienationem in non subditum, non comprehendere contractus cum Ecclesiis & personis Ecclesiasticis celebrandos.

Tom. I X.

Felinus in cap. Ecclesia Sanctae Mariae, de constitut. 9. n. 89. vers. & ita est, hanc dicit communem esse opinionem.

Panormitanus consil. 83. incipit. Praesens dubium, lib. 1. Idem in cap. relatum il primo num. 5. vers. item non valet statutum Laicorum. de testamentis, & in cap. a nobis, notab. 3. num. 5. vers. idem dicendum est, de sentent. excommunic.

Cardinalis Zabarella consil. 66. incip. In dubio praemisso n. 2.

Ioannes Monachus in cap. ut animarum, n. 3. & ibi Probus n. 6. de constit. in 6.

Syluester verb. excommunicatio, §. 9. n. 30.

Comitolus, Bouius, Collegium Bonouienfe, Vgolinus, Vigianus, Barbosa, Fagnanus, Genuensis, Duardus, Filiucius, Reginaldus, Martha, & Belletus: quos citauit in part. 1. tract. 2. ref. 57. quibus omnibus adde Campegium in opus. de officio Principis in Ecclesia, n. 32.

Quae hic est supra Ref. 7.

Videant modo Lectores, qua fronte ausus sit dicere noster Additionator, suam sententiam docere saniorum Iurifconsultorum cateruam.

Vnde ex supra dictis, & infra, dicendis magis firmata remanet ea, quae ego adnotauit contra Cutellium in p. §. tr. 1. ref. 3.

Quae hic est supra Ref. 2. & lege etiã ahas Refol. eius primae nos

RESOL. XV.

Proponuntur responsiones ad argumenta contraria.

Et deducitur, quod lex civilis licet in bonum publicum statuatur non debet de Ecclesia, & de Clericis disponere, etiamsi dispositio fauorabilis sit.

Et inferitur, quod bona Clericorum gaudent privilegio Immunitatis.

Et quod Magistratus Regij non possunt punire Episcopos, & Clericos in temporalibus? Ex part. 6. tract. 3. Refol. 7.

§. 1. **R**estat modò respondere ad argumenta pro sententia Anonymi in principio adducta: ex quibus magis firmata remanebit nostra sententia. Ad primum igitur argumentum, quod tale statutum tenet, & est conditum fauore boni publici, & ad utilitatem Reipublicae.

Sup. hoc supra in Ref. 9. §. Posses.

2. Respondeo, quod lex Civilis licet in bonum publicum statuta, non debet de Ecclesia & de Clericis expresse disponere; etiamsi dispositio fauorabilis sit, vt habetur in cap. Ecclesia S. Mariae de const. & in cap. cum Laicis, de reb. Eccl. non alien. & ibi Butrius, & Abbas cum Imola in cap. Clericis, de for. comp. Maxime si Clericis & Ecclesiis aliquid prohibear: nam forma ipsius prohibitionis colligitur intentio disponentis, idque fieri in prauidicium libertatis Ecclesiasticae, vt obseruat Cardinalis in cap. perpendimus, de sent. excomm. n. 13. Felinus in d. cap. Ecclesia, n. 15. Et quia lex non potest inducere inhabilitatem in Ecclesiam & Clerum non sibi subditos, vt in l. 1. §. final. de tutor. & curator. vbi eis tantum permittitur, qui sunt eiusdem Provinciae, & ibi domicilium habent, & in l. pupillorum, eod. tit. & docuit Baldus, & Bartolus in l. cum filios populos, dum agunt de statuto, quod ne minor triginta annis possit obligari, quia non comprehendit minorem forensensem contrahentem in loco statuti super bonis ibi sitis: nam bona sequuntur personam, ideoque Clericorum bona gaudent privilegio immunitatis, vt tradit Gloss. vers. personis. in d. cap. Ecclesia, cum adductis à Mandello, consil. 387. n. 5. nam, vt inquit Abbas in d. cap. Ecclesia, si bona Clericorum & Ecclesiarum subicerentur legibus saecularibus, eorum

Sup. hoc supra in Ref. 12. §. vlt. & superius in tit. 2. Ref. 92. §. Sed, curium in principio, & in Refol. 198. & 209. §. Adde, & in Ref. 210. §. 2. ad mediu, & in Ref. 334. §. 6.

Sup. hoc supra in tit. 2. Ref. 66. §. 2. à fin. 2. & in multis aliis eius annos.

D d 4